

Zpráva o šetření

ve věci ods. J. H.

Odsouzený J. H. (dále jen „stěžovatel“) se na ochránce obrátil v květnu 2013 s výhradou vůči stravě a samotnému stravovacímu provozu Věznice Pardubice, kde vykonává svůj současný trest odnětí svobody. Namítal rovněž ponižující, neodpovídající prohlídky (svlékání do naha) při jakémkoliv jeho přesunu mimo věznici a zvláště pak při zohlednění jeho zdravotního stavu (je upoután na invalidní vozík).

A - Předmět šetření

Stěžovatel se domáhal řádné dietní stravy vzhledem ke svému zdravotnímu stavu a ochrany důstojnosti při tělesných prohlídkách před eskortou. Ve věci podal několik stížností ve věznici i na generální ředitelství Vězeňské služby ČR, leč všechny (mně známé) byly zamítnuty jako nedůvodné.

V případě jsem zahájil šetření k prověření, jaký stravovací režim (dieta) byl stěžovateli stanoven lékařem a jaký ve skutečnosti dostává. K obecnému popisu nároků na stravovací režim ve věznici (který spíše sestával z obsáhlých citací zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který mimo jiné stanoví požadavky na stravovací provozy ve věznicích) se stěžovatel k výzvě nevyjádřil. Je zřejmé, že mu jde především o zajištění náležité dietní stravy, stravovacím provozem samotným jsem se proto dále nezabýval.

Druhou část šetření jsem pak zaměřil na provádění důkladných osobních prohlídek v případě stěžovatele, který namítá, že je upoután na invalidní vozík.

S výzvou jsem se obrátil na ředitele pardubické věznice plk. Mgr. Pšeničku, aby mi k věci poskytl vyjádření a související písemnosti. Stěžovatel mi následně sdělil, že v mezidobí došlo díky 1. zástupci ředitele k nápravě stravovacího režimu i kvality stravy. Touto částí stížnosti jsem se tedy dále rovněž nezabýval.

B - Skutková zjištění

Ke druhé části šetření stěžovatel doplnil, že osobní prohlídky jsou u něj prováděny především při eskortách do zdravotnických zařízení mimo věznici. Provádění prohlídky, jakož i samotná příprava na ni (svlékání) je velmi namáhavé, zvláště pak pro osobu těžce zdravotně postiženou. Z dopisu je zřejmé, že k dispozici má stěžovatel zdravotního asistenta, nicméně i při jeho pomoci je zvednutí z invalidního vozíku a vyslečení bolestivou a náročnou procedurou. Aby se této

ponižující anabázi vyhnul, odmítl stěžovatel v několika případech lékaři indikovaná vyšetření v civilních zařízeních.

Z vyjádření ředitele věznice se podává, že stěžovatel několikrát skutečně odmítl doporučenou hospitalizaci v civilním zdravotnickém zařízení navzdory závažným zdravotním obtížím.¹ Eskorty odsouzených zajišťují příslušníci oddělení vězeňské stráže věznice. Vlastní důvody zrušení eskorty nejsou evidovány, nicméně pokud vězněná osoba eskortu odmítne, je o tom neprodleně informováno zdravotnické středisko věznice. Ze stanoviska vedoucího lékaře tohoto střediska vyplývá, že eskorty skutečně odmítl sám odsouzený.

K provádění důkladných osobních prohlídek (dále jen „prohlídka“) odkázal plk. Mgr. Pšenička na interní normativní akty Vězeňské služby ČR,² které upravují četnost a podmínky provádění těchto prohlídek u vězněných. Z jeho vyjádření se dále podává, že realizace prohlídek má obecný preventivní bezpečnostní charakter, tedy zajištění případných nepovolených věcí, kterými by mohla být ohrožena bezpečnost eskorty i nezúčastněných osob, případně by tyto mohly být použity k provedení útěku. Při prohlídce se odsouzený svléká do naha, kdy se pak provádí vizuální kontrola těla, včetně ústní dutiny, podpaží, chodidel a oblasti genitálií. U imobilních vězněných osob se neprovádí kontrola konečníku formou dřepů. Na oddělení, kde je stěžovatel umístěn, zajišťují pomoc imobilním osobám zdravotní asistenti z řad odsouzených. Tito mohou být přítomni u zajišťování eskorty do civilního zdravotnického zařízení, pokud odsouzený o tuto pomoc požádá. Dle ředitele se v řadě případů stává, že imobilní odsouzený přítomnost zdravotního asistenta nepožaduje. V takovém případě je přejezd z ubytovny na eskortní místnost, úkony při prohlídce a přemístění do eskortního sanitního vozidla plně na vězněné osobě. Přepravu vězněného po areálu civilního zdravotnického zařízení zajišťuje strážný – řidič sanitního vozidla. Po předání odsouzeného poskytovateli zdravotních služeb zajišťuje další pomoc imobilním pomocný zdravotnický personál, který je na většině oddělení Pardubické krajské nemocnice, kam nejčastěji zdravotnické eskorty míří. Problémy nastávají v případech, kdy eskorty míří k soukromému poskytovateli zdravotních služeb, kde není k dispozici pomocný zdravotnický personál, nicméně tyto eskorty nejsou tak časté (cca 1 - 2 do měsíce). Ředitel své vyjádření uzavřel s tím, že v rámci řešení této problematiky rozhodl, že s platností od 1. 9. 2013 budou eskorty s imobilními vězněnými osobami na vyšetření u soukromých subjektů doprovázeny zdravotnickým asistentem z řad odsouzených, po jeho řádném proškolení v manipulaci s pacientem.

Ze zprávy o prošetření stížnosti stěžovatele č.j. VS 1/001/002/2013-21/PRST/103, ze dne 21. 2. 2013, dále vyplývá, že příslušníci zajišťující eskorty dostali pokyn, aby u trvale pracovní nezařaditelných odsouzených upoutaných na invalidní vozík ověřovali, zda požadují přítomnost zdravotního asistenta při přepravě mezi objekty a při svlékání a oblékání v rámci prohlídek.

¹ V době od 1. 1. 2013 do 26. 8. 2013 byly realizovány dvě zdravotní eskorty se stěžovatelem, tři uskutečněny nebyly.

² Konkrétně § 89 odst. 1 písm. b) NGR č. 18/2013 o vězeňské a justiční stráž, respektive § 140 odst. 1 písm. b) NGR č. 11/2006 o vězeňské a justiční stráž, účinné do 15. 5. 2013.

C - Hodnocení věci zástupcem ochránce

Tématem důkladných osobních prohlídek se veřejný ochránce práv zabýval v poslední době poměrně často. Lze tak shrnout jeho konstantní názor opírající se o četnou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, kdy ochránce spatřuje pochybení v rutinním provádění nedůstojných důkladných osobních prohlídek vězňených osob, aniž by existovalo reálné podezření, odůvodňující provedení takové prohlídky. Téma důkladných osobních prohlídek se v podnětech ochránci objevuje nadále poměrně často. Ochránce se zabýval i případem jedné z věznic v Karlovarském kraji, kde byli důkladné osobní prohlídky plošně podrobováni všichni odsouzení, kteří byli vytipováni či náhodně vybráni pro podstoupení orientačního testu na přítomnost návykových látek ve vzorku moči. Setkal jsem se i s případem, který lze označit za hrubě excesivní. V daném případě byly namísto vězňených osob podrobeny této nedůstojné prohlídce civilní osoby vstupující do věznice. Přes dlouhodobé úsilí ochránce se nepodařilo ohledně prohlídek s Vězeňskou službou ČR ani Ministerstvem spravedlnosti najít společnou řeč, a proto jsem využil sankčního oprávnění a s těmito případy jsem seznámil prostřednictvím tiskové zprávy veřejnost.³

Současný případ je podobný těm předchozím co do důvodnosti provádění prohlídky, její četnosti i průběhu. Ředitel věznice nezmiňuje žádné bezpečnostně relevantní skutečnosti, které by provedení prohlídky zdůvodňovaly. Je prováděna ve všech případech, kdy má být odsouzený eskortován do zdravotnického zařízení mimo věznici pouze s odkazem na ustanovení vnitřního předpisu a obecné konstatování, že by u sebe eskortovaný mohl mít věc, kterou lze použít k útěku.

Nemám za potřebné zde znovu opakovat svou argumentaci, proč by Vězeňská služba ČR obecně měla tyto prohlídky zasahující poměrně výrazně do lidské důstojnosti a práva na soukromí provádět jen ve výjimečných případech, kdy existuje reálné podezření na pronášení nepovolených předmětů či látek. Ostatně tato argumentace je již z předešlých případů veřejně dostupná na <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/pripady-a-stanoviska-ochrance/stanoviska-vezenstvi/> (cit. dne 27. 1. 2014).

Daný případ je specifický tím, že prohlídka je vykonávána na osobě upoutané na invalidní vozík. Není obtížné si představit zvýšené příkoří (oproti ostatním odsouzeným bez zdravotního handicapu), které stěžovatel při zohlednění jeho zdravotního stavu podstupuje při prohlídce. Na tom nic nemění ani skutečnost, že má možnost požádat o zdravotního asistenta.

Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti.⁴

Sama informace o upoutání stěžovatele na invalidní vozík sice nevylučuje, že by např. mohlo dojít k pokusu o jeho osvobození během eskorty, ale toto riziko je dle

³ Viz tiskové zprávy ze dne 8. 8. 2013 a 9. 9. 2013, obě dostupné na <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013> (cit. dne 8. 1. 2014).

⁴ Ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

mého názoru v daném případě minimalizováno. Takřka zcela lze vyloučit riziko, že by stěžovatel během eskorty uprchl sám. Riziko pronesení předmětu, kterým by mohl stěžovatel např. zaútočit na osoby mimo věznic (typicky personál poskytovatele zdravotních služeb), nebylo v daném případě jakkoliv vyhodnocováno. Jak jsem již uvedl, prohlídky jsou prováděny toliko z preventivně bezpečnostních důvodů s odkazem na interní normativní akt Vězeňské služby ČR.

Naopak lze ocenit přístup věznice v tom smyslu, že příslušníci provádějící eskortu mají jasný pokyn dotazovat se imobilních eskortovaných odsouzených na to, zda vyžadují zdravotního asistenta k přemístění do eskortního vozidla či k pomoci během prohlídky. Stejně tak lze vyzdvihnout rozhodnutí ředitele věznice, aby při eskortách do soukromých zdravotnických zařízení, kde není k dispozici pomocný personál, doprovázel eskortovaného imobilního pacienta zdravotní asistent z řad odsouzených.

D - Závěry

Rutinní provádění důkladné osobní prohlídky na imobilní vězněné osobě bez jakéhokoliv odůvodnění (zohlednění bezpečnostních rizik) je v rozporu s § 2 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Na základě výše popsaných zjištění a úvah jsem ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv dospěl k přesvědčení, že se Věznice Pardubice dopustila pochybení spočívajícího v provádění důkladných osobních prohlídek na osobě upoutané na invalidní vozík, aniž by byla jakkoliv posuzována bezpečnostní rizika u daného odsouzeného.

Jelikož bylo téma důkladných osobních prohlídek již projednáváno s generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR a pokyn k provádění těchto prohlídek vychází z nařízení generálního ředitele, obracím se se zprávou o šetření přímo na brig. gen. Mgr. Petra Dohnala a žádám, aby se v zákonné lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě.

Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro mé závěrečné stanovisko. Zprávu zasílám rovněž na vědomí řediteli pardubické věznice plk. Mgr. Pšeničkovi a stěžovateli.

JUDr. Stanislav K ř e č e k
zástupce veřejného ochránce práv